

MĂRTURII ALE SFINȚENIEI ÎN CREAȚIA IMNOGRAFICĂ ȘI AGHIOGRAFIA NEBUNILOR PENTRU HRISTOS

TESTIMONIES OF HOLINESS IN HYMNOGRAPHY AND
THE HAGIOGRAPHY OF FOOLS FOR CHRIST

Pr. drd. Alexandru LETEA

Școala Doctorală Interdisciplinară
Universitatea „Aurel Vlaicu” Arad

Abstract:

„Holy foolery”, a rare form of asceticism, yet endowed with social and ecclesial features, was born as a reaction to the decay of moral life in society and to the formalism existing in church life. Appearing in Byzantium, this phenomenon manifested itself in a particular way in the 6th - 10th centuries, and later it escalated in Russian spirituality, the period of broad manifestation being in the 16th-18th centuries, but having representatives of this spiritual endeavour up to the contemporary Orthodox world. Church hymnography expresses the holiness of fools for Christ and reveals their providential and ecclesial dimension. The hymnography of the liturgical feasts which expresses the life of the fools for Christ, highlights the social dimension of their mission and reveals that they began their work in Christian communities only after receiving a divine calling.

Keywords: authentic spirituality, fools for Christ, Church hymnography, integrity of faith, humility, salòs.

CONSIDERAȚII INTRODUCATIVE

Imnografia bisericească nu este doar o exprimare poetică a sensibilității religioase. Ea este un tezaur doctrinar și spiritual al învățaturii de credință a Bisericii și modul în care ea este experimentată în viața eclesială. Părintele Dumitru Stăniloae spunea în a sa introducere la „Spiritualitate și comuniune în Liturghia Ortodoxă”, faptul că o spiritualitate vie este fundamentată atât pe manifestarea identității de credință, cât și pe experimentarea acesteia în comuniunea vieții de rugăciune exprimate liturgic¹. De fapt, Biserica naște teologia, iar teologia adevărată se întoarce în Biserica din care își are obârșia. Imnografia, nefiind altceva decât teologia experimentată liturgic și trăită sacramental-comunitar, exprimă adevărul dumnezeiesc prin cei purtători de har, imnografii și părinții cu dreaptă cunoștință și cu viață sfântă fiind cei care au „cântat în mijlocul Bisericii cântare armonioasă de Teologie”². Arhimandritul Vasilios Gondikakis exprima sugestiv valoarea creației imnelor liturgice în asumarea adevărilor de credință: „Evanghelia și dogma sunt expresii ale aceluiași duh al Bisericii. Nici când a scris Evanghelia Biserica nu face filologie, nici când a formulat dogma nu face filozofie, ci și într-un caz și altul, exprimă plinătatea vieții cele noi, care se ascunde în ea. De aceea nici Evanghelia nu poate fi înțeleasă în afara Bisericii, nici dogma în afara cultului”³. Imnele liturgice exprimă așadar pe de o parte fundamentul credinței noastre⁴, iar pe de altă parte, descriu experiența spirituală a comuniunii noastre cu Dumnezeu⁵. De fapt,

1 Dumitru STĂNILOAE, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia Ortodoxă*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2004, p. 7.

2 Stihiră la Vecernia Duminicii Sfinților Părinți de la Sinodul I ecumenic, *Penticostar*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999, p. 269; textul stihirii subliniază faptul că mărturisirea Părinților este revelată, pentru că ei sunt purtători de har: „Să laudăm astăzi pe trâmbețele cele tainice ale Duhului, pe cei ce au cântat în mijlocul Bisericii cântare armonioasă de Teologie, pe Treimea cea una, neschimbată după fire și după dumnezeire...”

3 Vasilios GONDIKAKIS, *Intrarea în împărăție, Inițiere în taina liturgică a unității Ortodoxiei*, trad. de Ioan ICĂ, Editura Deisis, 1996, p. 20.

4 Arhimandritul Vasilios subliniază faptul că teologia adevărată se naște din trăirea vieții sacramentale: „Din cristelnița Bisericii, din care ieșim renăscuți la suflet și la trup și îmbrăcați în Hristos, iese și teologia, care nu este altceva decât expresia experienței cufundării, botezării noastre, în viața Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh; Cf. *Ibidem*, p. 21.

5 Părintele Dumitru Stăniloae susține și el că discursul teologic este o

ele își au originea în slavoslovia îngerilor. Nu întâmplător, profesorul Grigorios Sthatis, de la Conservatorul din Atena, spunea că „imnografia bizantină s-a născut în noaptea de Crăciun împreună cu imnul îngerilor: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire» (Luca 2, 14)”⁶.

Funcția de cunoaștere dar și de experiență a imnelor bisericești se regăsește și în textele liturgice ale sărbătorii sfinților. Prin cântarea liturgică nu doar îi cunoaștem pe sfinți, dar și suntem părtași la urcușul lor duhovnicesc care este model pentru efortul nostru de despățimire. Studiul de față încearcă să scoată în evidență faptul că aghiografia și imnografia sunt complementare în efortul teologic de cunoașterii a vieții sfinților precum și a rolului lor în viața eclesială. În cadrul general al studierii vieții sfinților și a textelor liturgice la prăznuirea lor, un loc aparte, și adesea puțin înțeles, îl ocupă nebunii pentru Hristos, a căror nevoie ascetică cu rol profund eclesial și social este redată atât de sursele aghiografice, cât și de imnele liturgice alcătuite în cinstea celor care se regăsesc în Sinaxarele Bisericii.

Adeseori privită cu rezerve pentru caracterul ei explicit și aparent smintitor, de unii considerată ca nespecifică duhului creștin, „nebunia pentru Hristos” este totuși o practică ascetică cu rol comunitar și eclesial, care a fost recunoscută de către Biserică prin faptul că unii nebuni pentru Hristos au fost integrați în sinaxare, li s-au alcătuit slujbe, iar sărbătorile lor sunt incluse în ciclul liturgic. Atitudinea rezervată și uneori ostilă pe care o întâlnim în viața bisericească față de această formă de nevoie din spiritualitatea ortodoxă vine din confuzia creată de falșii nebuni pentru Hristos, care au apărut în umbra adevăratei nebunii pentru Hristos și care a determinat reacția Bisericii prin canoane și hotărâri sinodale ecumenice sau locale. Pe de altă parte, dificultatea înțelegerii unei astfel de practici spirituale, unei viețuiri total atipice față de „cumințenia” și rigoarea unei vieți creștine, a dus la considerarea acestei nevoi ca marginală sau chiar potrivnică spiritualității ortodoxe. Autenticitatea acestei practici spirituale se bazează însă pe două dimensiuni fundamentale ale acestei nevoi: în primul rând, faptul că nebunii pentru Hristos autentici niciodată nu-și luau expresie a experienței liturgice: „Urcușul liturgic, trăit de credincioși ca unire crescândă cu Dumnezeu cel în Treime,...., e deosebit de teologie, care în cel mai bun caz e reflexiune asupra acestei experiențe”; Cf. Dumitru STĂNILOAE, *op. cit.*, p. 15.

6 Timotea ȚEREA, *Canonul, unul dintre cele mai importante forme ale imnografiei bizantine*, Editura Ecclesia, București, 2017, p. 18.

jugul unei asemenea nevoițe de la ei înșiși, ci după ce primeau încredințare sau chiar chemare clară pentru aceasta din partea lui Dumnezeu; în al doilea rând, scopul „nebuliei” lor era acela de a trezi conștiințe, de a „sparge” pojghița unui creștinism trăit superficial, rolul eclesial și social fiind perceput deplin de contemporanii lor, care, deși le recunoșteau comportamentul ca fiind nebunesc, îi cinsteau ca sfinți.

REFERINȚE SCRIPTURISTICE ȘI MĂRTURII PATRISTICE PENTRU FUNDAMENTAREA „NEBUNIEI SFINTE”

În Sfânta Scriptură, conceptul de nebunie are un spectru larg și complex de înțelegere, mergând de la latura patologică a nebunii la cea ca pedeapsă pentru păcate, de la înțelesul vechi testamentar de nebunie ca necredință sau nechibzuință, până la sensul neotestamentar al nebunii crucii și a propovăduirii. Întâlnim așadar o polisemie de sensuri conceptuale ale nebunii care deschid perspective pentru înțelegerea conceptului și fenomenului nebunii pentru Hristos. Frederic le Gal, remarcă faptul că ebraica biblică dezvoltă o semantică destul de complexă dar și evazivă a conceptului⁷ (el menționează mai mulți termeni în acest sens⁸), în

7 A se vedea în acest sens: Frédéric LE GAL, „L'Évangile de la folie sainte”, în *Recherches de Science Religieuse*, an LXXXIX, 2001, nr. 3, pp. 419-442.

8 *Kesil* (din radicalul *ksl*), cu formele derivate *keselut*, *kesel*, care desemna pe cel nebun avea, paradoxal, pe lângă sensul de nebunie, prostie, vădit de mulțimea cuvintelor fără rost (Ecclesiastul 10, 12, Proverbe 12, 23) și un sens pozitiv de siguranță sau încredere (ex: Iov 8, 14; Psalmi 77, 9); *Ewil*, *Hewel*, care descria pe cel neînțelept, nebunie în contrast cu lipsa de cunoaștere cum apare la Proverbe 10, 14 și Proverbe 1, 7); *Sakal*, *Sekel* (din radicalul *Sk*), desemna o faptă nebunească, opusă voii lui Dumnezeu, urmată de pedeapsă divină; este întâlnit la descrierea stării nebunești a lui Saul (I Regi 13, 13), sau ca pedeapsă divină asupra lui David la recensământul făcut (vezi II Regi, 24, 10); *Nabal*, *nebalah*, nebunia ca negare a lui Dumnezeu (Psalmi 13, 1; Isaia 32, 6; Iov 2, 10) sau ca ofensă adusă divinității; *Holel* (din radicalul *Hll*), cu derivate *holelot*, *holelut*, descrie vorbirea fără rost, fără noimă, provocată de un eveniment neașteptat, dar desemnează și relativizarea valorilor morale și spirituale (Ecclesiastul 10, 12-13); *Shiggon* (de la radicalul *shg*), descrie starea de „ieșire din minți” pentru un moment, a cuiu, și este cazul relatat în Scriptură a regelui David care a simulat nebunia în fața regelui Achiș pentru a scăpa din mâinile sale. Pentru evidențierea nuanțelor lingvistice ebraice a termenilor care desemnează nebunia în limbaj vechi-testamentar am folosit studiul mai sus citat al lui Frédéric Le Gal, precum și enumerarea realizată de Ioan Dumitru POPOIU: *Nebuni pentru Krishna și nebuni pentru Hristos*, Editura Doxologia, Iași, 2020, pp. 172-173. De remarcat faptul că Septuaginta folosește pentru traducerea textului ebraic,

timp ce în limbile greacă și latină se poate evidenția o conceptualizare și uniformitate.

În Noul Testament, Mântuitorul folosește în contexte diferite , doi termeni pentru a-i descrie pe cei fără de minte: *μωρός* (*morós*) atunci când îi muștră aspru pe farisei pentru formalismul lor și pentru îndârjirea „ne bună” de a subjuga sensurile Scripturii la îngustimea legalismului lor⁹, și *αφρων* (*afron*) , când descrie „ne bunia” bogatului de a a-și pune nădejdea în bogății și nu în Dumnezeu¹⁰. Sfântul Apostol Pavel folosește atât termenul *moría* (Epistola întâi către Corinteni), unde are sensul duhovnicesc al puterii lui Dumnezeu care se arată în slăbiciunea omenească, cât și termenul *afron* (epistola a doua către Corinteni), în sensul de asumare a suferinței pentru Hristos. Deși sunt cercetători ai fenomenului „ne buniei pentru Hristos” care consideră folosirea sintagmei *moros dia Hriston* (nebuni pentru Hristos) ca aplicată aici greșit¹¹, tradiția patristică vorbește aici despre un sens duhovnicesc al ne buniei, ca o răsturnare de valori pe care Hristos o face și Sfântul Apostol Pavel o redă¹². Totuși, termenul *σαλός* (*salòs*) , care desemnează în mod clar și specific ne bunia pentru Hristos, va apărea mai târziu în scrierile aghiografice.

Deși latina definește ne bunia prin termenul *follis*, termen care desemna etimologic un balon umplut cu aer, Vulgata utilizează adjectivul *stultus* și substantivul *stultitia* atunci când descrie

termenul *epileptos* pe care S. Ivanov îl consideră ca termenul ce definește în Scriptură „ne bunul clasic”. Cf. Serghei IVANOV, *Sfinții nebuni pentru Hristos, o perspectivă istorică*, trad. și note suplimentare de Dorin GAROFEANU, ediție îngrijită de Dragoș MÎRȘANU, Editura Doxologia, Iași, 2019, p. 23.

9 „Nebuni și orbi, ce este mai mare, aurul sau templul care sfințește aurul?” (Matei 23, 17).

10 „Nebune, în noaptea aceasta vor cere de la tine sufletul tău. Și cele ce le-ai pregătit ale cui vor fi?” (Luca 12, 20); *Afron*, adică „ne bun, fără minte, prost” iar *afrosini* lipsă de înțelepciune, nesăbuiță, nesocotită. Vezi Maurice CARREZ, François MOREL, *Dicționar grec-român al Noului Testament*, trad. de Gheorghe BADEA, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1999, p. 55.

11 J. A. KELSO, „Fool”, în *Encyclopedia of Religion and Ethics*, VI, New York, 1913. Cf. S. IVANOV, *op. cit.*, p. 27.

12 „Noi suntem nebuni pentru Hristos, voi însă înțelepți întru Hristos. Noi suntem slabi, voi însă sunteți tari. Voi sunteți întru slavă, iar noi suntem întru necinste!” (I Corinteni 4, 10). De văzut explicarea pe care o aduce Sfântul Ioan Gură de Aur în *Omili*; cf. Jean-Claude LARCHET, *Terapeutica bolilor mintale*, trad. de Marinela BOJIN, Editura Sofia, București, 1999, p. 180.

nebunia¹³, egală cu lipsa de judecată, prostia, lipsa înțelepciunii (*in-sipiens*, adică cel care nu are înțelepciune).

Analizând fenomenul nebuniei pentru Hristos, unii cercetători¹⁴ au remarcat comportamentul de-a dreptul de neînțeles și chiar smintitor în unele contexte istorice și spirituale, al unor prooroci din Vechiul Testament: proorocul Isaia a umblat gol și desculț ca să prevestească starea robilor aduși de către regele Asiriei¹⁵; Proorocul Iezechiel a stat, la îndemnul Domnului, 390 de zile pe partea stângă (referindu-se la fărădelegile casei lui Israel) și 40 de zile pe partea dreaptă (arătând păcatele casei lui Iuda), profetind simbolic împresurarea Ierusalimului¹⁶; și mai frapantă a fost atitudinea lui Osea¹⁷ care, chiar la porunca lui Dumnezeu, se căsătorește cu o desfrânată, închipuind astfel lepădarea poporului ales de Dumnezeu cel adevărat.

Deși sunt similitudini clare între aceste manifestări ale proorocilor vechi-testamentari și nebunii pentru Hristos (caracterul aparent fără rațiune al comportamentului lor, chemarea clară din partea lui Dumnezeu, rolul profetic și social al misiunii lor), Jean-Claude Larchet, analizând fundamentele biblice ale nebuniei pentru Hristos, consideră că adevăratul temei pentru acest fenomen îl avem în Noul Testament¹⁸, pentru că nebunii pentru Hristos au condamnat falsa înțelepciune a lumii acesteia care se des-temeia din Dumnezeu, și s-au făcut ei înșiși nebuni, ca să arate oamenilor zădărnicia unei rațiuni umane ruptă de Rațiunea divină, plecând de la cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Dacă i se pare cuiva că este

13 *Sed et in via stultus ambulans cum ipse insipiens sit omnes stultos aestimat* („Și pe orice drum ar merge nebunul, peste tot îi lipsește mintea, și spune tuturor că este un nebun”) din Ecclesiast 10,3; a se vedea *Biblia Sacra juxta Vulgatam Clementinam*, London, 2006, disponibilă la <https://vulsearch.sourceforge.net/html/Gn.html>, accesat la 27.11.2023.

14 A se vedea în acest sens amplele studii asupra fenomenului „nebuniei pentru Hristos”: Irina GORAÏNOFF, *Les Fols en Christ dans la tradition orthodoxe*, Paris, 1983, și John SAWARD, *Dieu à la folie : Histoire des Saints fous pour le Christ*, Paris, 1983.

15 „În vremea aceea a grăit Domnul prin gura lui Isaia, fiul lui Amos, zicând: „Du-te și dezbracă sacul de pe coapsele tale și descaltă încălțăminteale tale. Și a făcut așa, și mergea gol și desculț. Și a zis Domnul: „Precum a umblat robul Meu Isaia gol și desculț vreme de trei ani, ca semn și prevestire pentru Egipt și pentru Etiopia, astfel va aduce regele Asiriei robi din Egipt și surghiuniți din Etiopia” (Isaia 20, 2-4).

16 Vezi capitolul 4 din cartea Iezechiel.

17 Vezi cartea Osea, cap. 1-2.

18 J.-Cl. LARCHET, *op. cit.*, p. 178.

înțelept în veacul acesta, să se facă nebun ca să fie înțelept” (I Corinteni 3, 18).

În istoria Bisericii, la început, nebunia pentru Hristos s-a manifestat în forma ei „liniștită”, ca o formă extremă de nevoiță ascetică, de dobândire a smereniei. Acești nevoitori alegeau această cale simulând pierderea simțului rațional dar fără a provoca pe cei din jur și fără a ieși în cetății. Mai târziu, odată cu Sf. Simeon cel nebun pentru Hristos, nebunia pentru Hristos va lua forma ei „provocatoare”, când va ajunge să se manifeste atât în spațiul eclesial, cu rol de revigorare a vieții duhovnicești cât și în spațiul social, cu rol moralizator .

Din Pateric aflăm despre avva Ammona, care s-a prefăcut a fi nebun atunci când frații au vrut să-l pună sfântuitor, dar la el simularea nebuniei s-a făcut doar în acest context și nu este o manifestare permanentă¹⁹. Tot conjuncturală este și atitudinea lui avva Moise, care, pentru a-și păstra pacea și starea de smerenie, a spus despre el însuși că este nebun, atunci când un mare dregător local dorea să-l întâlnească²⁰. Primul caz clasic de nebunie pentru Hristos s-a manifestat în spațiul monahismului egiptean printr-o călugăriță care „fățarea” adică simula nebunia (traducerea îi aparține părintelui Stăniloae), despre ea relatând Paladie în *Istoria lausiacă*²¹. Această monahie, pe nume Isidora, ce viețuia în

19 Despre avva Ammona : „Se spunea despre dânsul că au venit unii la el să se judece; iar bătrânul se prefăcea nebun. Și iată, o femeie zicea către vecina ei: acest bătrân este nebun. Și a auzit-o pe ea bătrânul și chemând-o îi zice: câte osteneli am făcut eu prin pustii, ca să câștig nebunia aceasta și pentru tine să o prăpădesc eu astăzi? Nu!” Cf. *Pateric egiptean*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române Alba Iulia, 1993, p. 31.

20 Despre Avva Moise: „A auzit odată stăpânul locului despre avva Moise și s-a dus la Schit ca să-l vadă. Și i-au vestit unii bătrânului de aceasta. Atunci s-a sculat să fugă în luncă și i-a întâlnit, zicând: Spune, bătrânule, unde este chilia lui avva Moise? Le-a zis lor: Ce voiți de la dânsul? Căci este om nebun. Și venind stăpânul locului la biserică, a zis către clerici: Eu auzind cele despre avva Moise, m-am pogorât să-l văd. Și iată ne-a întâlnit un bătrân care se ducea în Egipt și i-am zis lui: Unde este chilia lui avva Moise? Și ne-a zis: Ce voiți de la dânsul? Nebun este. Deci auzind clericii, s-au mâhnit zicând: Oare cine este bătrânul care a grăit acestea despre sfânt? Iar ei au zis: Un bătrân purtând haine vechi, înalt și negricios. Atunci au zis: El este avva Moise. Și pentru ca să nu se întâlnească cu voi, v-a zis acestea. Și mult folosindu-se stăpânul, s-a dus”. Cf. *Ibidem*, p. 142.

21 PALADIE, *Istoria lausiacă (Lavsaiconul)*, trad., introd. și note de Dumitru STĂNILOAE, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, pp. 75-77. Numele de Isidora apare în ediția dezvoltată a *Istoriei lausiace*; cf. J.-Cl. LARCHET, *op. cit.*, p. 167.

mănăstirea Tabenisioților, se prefăcea nebună, fiind disprețuită de toată obștea, iar când avva Pitirim a descoperit sfințenia vieții ei, a plecat în taină. Tot acest mod neprovocator pentru societate este descris și de Evagrie Scolasticul, care, în a sa *Istorie bisericească*, vorbește despre niște monahi „păscători” (*boskoi*)²², care se prefăceau și ei a fi fără judecată.

Trebuie să remarcăm aici faptul că despre această formă de nebunie pentru Hristos au vorbit doi mari părinți ai Bisericii: Sfântul Isac Sirul, care la un moment dat a dorit și el să încerce o astfel de nevoiță, dar nu a primit binecuvântare pentru aceasta²³, și Sfântul Ioan Scărarul care, amintind pe Antioch sau Ioan Savaitul, descria nebunia pentru Hristos, atunci când se manifestă în chip sincer, ca semnul „cele mai profunde smerenii”²⁴.

Nebunia pentru Hristos „provocatoare” s-a dezvoltat cu adevărat în Bizanț²⁵, în special în secolele VI-X d.Hr., de unde a trecut în

22 Vezi *L'Histoire ecclésiastique d'Evagre le Scolastique*, trad. de Louis COUSIN, 1676, cartea IV, capitolul XXXIV, (capitolul este denumit „Nebunia înțeleaptă a lui Simeon”); la: <http://www.worldcat.org/identities/lccn-n-79-95423> (accesat la 30.09.2023).

23 Sfântul ISAC SIRUL, „Cuvinte despre sfințele nevoițe” (Cuvântul 56), în *Filocalia românească*, trad., introd. și note de Dumitru STĂNILOAE, Editura Humanitas, București, 2008, pp. 253-254.

24 Sfântul IOAN SCĂRARUL, „Scara”, în *Filocalia românească*, trad., introd. și note de Dumitru STĂNILOAE, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, vol. IX, p. 128.

Sfântul Ioan Scărarul spune că: „dacă definiția, esența și imaginea mândriei excesive este de a simula pentru a fi lăudat, virtuți pe care de fapt nu le ai, atunci, cu siguranță, un semna al smereniei celei mai profunde este să te porți ca și cum ai fi vinovat de ceva, pentru a fi ocărât”; aici nebunia pentru Hristos își poate găsi argumentare și principii de bază; cf. S. IVANOV, p. 84.

25 Cei mai reprezentativi pentru perioada bizantină sunt: Sfântul Simeon cel nebun pentru Hristos (secolul VI, Emessa Siriei), Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos (secolul IX-X, Constantinopol) și Sfântul Vasile cel Nou (sec. X, Constantinopol). Pentru viața Sfântului Simeon cel nebun pentru Hristos a se vedea: Leontius DE NEAPOLIS, *Vie de Symeon le fou et vie de Jean de Chypre*, Édition commentée par A. J. FESTUGIERE en collaboration avec Lennart RYDEN, Paris, 1974; Derek KRUEGER, *Symeon the Holy Fool: Leontius's Life and the Late Antique City*, Berkley, Los Angeles, London: University of California Press, 1996; în limba română a se vedea: *Viețile sfinților pe luna iulie*, ed. a III-a, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2006, pp. 426-457. Pentru viața Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos a se vedea: NICHIFOR, *Viața Sfântului Andrei Salos*, în *Patrologia Graeca* (PG), 111, 628C-888D; J. Grosdidier DE MATONS, „Les thèmes d'édification dans la Vie d'André Salos”, în *Travaux et Mémoires*, IV, Paris, 1970; în limba română: *Viața Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos*, trad. de Ștefan NUȚESCU, Editura

spațiul de influență rusă, când, în timpul Rusiei medievale, a cunoscut apogeul²⁶, dar manifestări ale nebuniei pentru Hristos pot fi întâlnite și în spațiul athonit, grec, georgian și românesc, până în perioada contemporană. Nebunia pentru Hristos a apărut și s-a dezvoltat ca reacție la desacralizarea vieții sociale și ca reacție la formalismul vieții bisericești, precum și ca atitudine critică la diluarea viețuirii creștine prin pierderea conștiinței mărturisitoare și martirice. În Bizanț, nebunul pentru Hristos va fi numit „salòs”, iar în spațiul rusesc „iurodivâi”.

Pentru că fenomenul „nebuniei pentru Hristos” va fi obiectul unei cercetări mai ample, în cele ce urmează studiul de față va scoate în evidență importanța creației iconografice în înțelegerea acestei nevoițe aparte în spiritualitatea ortodoxă, precum și principalele trăsături ale lucrării sociale cu rol eclesial al sfinților nebuni pentru Hristos.

NEBUNIA PENTRU HRISTOS, ÎNTRE PRESUPUSA IRAȚIONALITATE ȘI ROSTUL PROVIDENȚIAL

Pentru o societate care se fundamenta, cel puțin declarativ, pe reguli raționale și morală creștină, nebunii pentru Hristos erau nu doar incomozi dar și smintitori. „Ce voiți să auziți de la un nebun?”²⁷ - spuneau contemporanii despre Sfântul Simeon cel nebun pentru Hristos.

Evanghelismos, București, 2002; de asemenea: Cătălina VELCULESCU, *Nebuni întru Hristos. Viața Sfântului Andrei Salos în vechile manuscrise și tipărituri românești*, Editura Paideia, București, 2007; Pentru viața Sfântului Vasile cel nou: „*Viața Sfântului Vasile cel Nou*”, trad. de Laura ENACHE, Editura Doxologia, Iași, 2020.

26 A se vedea ca sursă de informare pentru viața sfinților nebuni pentru Hristos: † Lazăr PUHALO (coord.), *God's fools. The lives of the holy „Fools for Christ”*, transl. † Varlaam NOVAKSHONOFF, Sinaxis Press (The canadian orthodox publishing house), Dewdney, Canada, 2017. În limba română avem traduceri pe această temă: Tomáš ŠPIDLÍK, *Mari mistici ruși*, trad. de Nicolae D. NECULA, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1997 (capitolul VIII: Iurodivye - Nebunii pentru Hristos, pp. 135-152); Ioan KOVALEVSKY, *Fericirii nebuni pentru Hristos*, trad. de Boris BUZILĂ, Editura Anastasia, 1997; pentru caracteristicile spiritualității ruse propice dezvoltării „nebuniei pentru Hristos” a se vedea: George P. FEDOTOV, *Svyaty Drevney Rusi* (capitolul 13 despre sfinții nebuni pentru Hristos) și Idem, *The Russian Religious Mind*, Harper Brothers, New York, 1960. În limba română avem traducerea studiului: Serghei A. IVANOV, *Sfinții nebuni pentru Hristos, o perspectivă istorică*, trad. și note suplimentare de Dorin GAROFEANU, ediție îngrijită de Dragoș MÎRȘANU, Editura Doxologia, Iași, 2019.

27 Vezi *Viețile sfinților pe luna iulie*, ed. a III-a, Editura Mănăstirii Sihăstria, 2006, p. 446.

Folosind sursele aghiografice dar și reperatele inmografice, vom putea vedea însă că nebunia pentru Hristos era doar aparent o cale irațională și scandaloasă; de fapt în această formă de manifestare atipică ea era proniatoare pentru viața Bisericii. De asemenea, făcând referire la inmografia praznicelor lor, vom evidenția faptul că nebunii pentru Hristos porneau pe calea acestei nevoițe doar după ce primeau înștiințare dumnezeiască și după ce dobândeau *apatheia*, prin care își puteau manifesta deplin libertatea interioară și cea exterioară.

Având în vedere caracterul cu totul deosebit al acestei nevoițe care provoca scandalizarea contemporanilor nu doar în societatea laică ci și în mediul bisericesc, primul aspect fundamental al analizei privește modul în care nebunia pentru Hristos este conformă cu spiritul creștinismului și cu Revelația divină. „Lumina cea dinlăuntru” (Matei 6, 23), despre care vorbește Mântuitorul, nu poate fi decât rațiunea luminată de har, iar Sfântul Apostol Pavel îndeamnă: „Nu fiți fără de minte, ci înțelegeți care este voia Domnului” (Efeseni 5, 17). Avertismentul Scripturii: „Vai lumii din pricina poticnirilor! Că poticnirile trebuie să vină, dar vai omului acelu prin care vine poticnirea!” (Matei 18, 7), îndeamnă la grija de a nu sminti pe aproapele prin comportamentul nostru. Ori nebunii pentru Hristos asta făceau, în aparență. Să nu uităm însă că și Mântuitorul a fost considerat „ieșit din minți” sau demonizat²⁸, iar Sfântul Apostol Pavel făcea un titlu de glorie din nebunia lui pentru Hristos, când condamna falsa înțelepciune a corintenilor²⁹. Deci nebunii pentru Hristos nu condamnau rațiunea

28 Marcu 3,21-22: „Și auzind ai Săi, au plecat ca să-L ia de acolo cu de-a sila, că ziceau: «Nu este în toate mințile». Iar cărturarii, care veniseră din Ierusalim, ziceau că îl are pe Belzebul și că prin domnul demonilor scoate pe demoni”. De văzut aici nota de subsol a Mitropolitului Bartolomeu: „*«Ai Săi» înseamnă rude, neamuri, prieteni apropiați, cei care Îl iubesc pe Iisus, dar sunt incapabili să-I priceapă «nebunia» de a se autodistrage pe sine de dragul altora*” (Biblia sau Sfânta Scriptură, ediție jubiliară a Sfântului Sinod, vers. diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, p. 1500); toate citatele scripturistice din prezentul studiu folosesc această ediție scripturistă; aceeași temă a auto-sacrificiului din iubire pentru semenii o vom întâlni mereu la nebunii pentru Hristos, care imitau astfel lucrarea Mântuitorului nu formal, ci ființial.

29 I Corinteni 4, 10: „Noi suntem nebuni pentru Hristos, dar voi înțelepți întru Hristos...” și I Corinteni 3,18: „Nimeni să nu se înșele pe sine. Dacă-ntre voi i se pare cuiva că-i înțelept în neamul acesta, să se facă nebul ca să fie înțelept.”

umană ci falsa înțelepciune, lipsită de credință și de har. În adâncul ființei lor, ei erau deplin raționali, și renunțau la comportamentul firesc doar în raport cu semenii, pe de o parte pentru a fi disprețuiți, căutând smerenia, iar pe de altă parte pentru a trezi conștiințele. Ei erau de fapt o oglindă a societății umane, simulând patimile oamenilor și tarele unei societăți aparent creștine. De fapt, așa cum spune Ioan Kovalevsky, modul de viață al nebunilor pentru Hristos este asumarea unui auto-sacrificiu din marea lor iubire pentru semenii³⁰.

Mesajul principal al Sfinților nebuni pentru Hristos este: „Descoperiți păcatul peste tot; intrați peste tot, asociați-vă cu toată lumea; descoperiți păcatul, dar îmbrăcați-l pe păcătos cu dragostea voastră”³¹. Astfel, cu atâta ușurință cu cât merg la biserici, cu aceeași mângâiere intră în cărciumi, în faimoasele băi publice și în casele de prost renume. În același mod în care ei descoperă păcatul acolo unde el există în mod vădit, în același fel îl dezvăluie acolo unde aparent nu se manifestă. O persoană este caracterizată „nebun întru Hristos”, scrie profesorul Ioanis Kornarakis, „din cauza comportamentului său ciudat, sau ciudat pentru bunul simț. Modul lui de viață, manierele și ținuta, și, în general, întreaga sa imagine, par să se potrivească cu imaginea unei persoane care are, într-o măsură mai mare sau mai mică, mintea rătăcită...Cam așa este imaginea exterioară a unei persoane care este nebun pentru lume dar sănătos prin Hristos. Dar realitatea interioară a vieții sale mentale este cu totul alta, deoarece tulburarea persoanei sale nu este o afecțiune patologică, în sensul simptomelor psihopatologice, ci o expresie și confirmare a unui potențial spiritual rar și chiar harismatic”³².

Sfântul Simeon cel nebun pentru Hristos a intrat în cetatea Emesei, trăgând după el un câine mort, mergea în băile publice și intra la un loc cu femeile, se hrănea în văzul tuturor cu carne în vinerea mare, arunca cu nuci în sfeșnicele din biserică și în credincioasele de la slujbă, dar în toate aceste acte smintitoare era un rost adânc, acela de a descoperi păcatele ascunse ale oamenilor sau formalismul vieții lor duhovnicești, pe care el le vedea prin darul străvederii. Taina vieții lui o cunoștea doar ucenicul apropiat Ioan.

30 I. KOVALEVSKY, *op. cit.*, p. 62.

31 *Ibidem*.

32 Ιωάννης Κορνάρakis, Ταρσώ, η διά Χριστόν σαλή (1910-1989), Άγιον Όρος, 2004, pp. 87-88.

Sfântul Isac Sirul , care a dorit și el la un moment dat o astfel de nevoință, dar nu a avut binecuvântare și încredințare pentru aceasta, se exprimă astfel: „Dacă un om săvârșește o faptă bună din curățenie duhovnicească, iar alții, care nu îi știu viața duhovnicească sunt duși în ispită, ar trebui acesta să renunțe la viața sa duhovnicească din cauza ispitei lor? Răspuns: Aceasta nu este responsabilitatea lui... Ei nu sunt pregătiți să-i înțeleagă scopul”³³. Și Sfântul Isac Sirul argumentează dând exemplul pe Sfântul Apostol Pavel: „A fost nevoit Sfântul Pavel să tacă și să nu predice pentru singurul motiv că alții ar fi putut crede că vestirea Crucii era o nebunie?”³⁴. Cuviosul Sofronie Saharov considera că principalul scop al nebunilor pentru Hristos era dobândirea smereniei: „Țelul nebunului pentru Hristos este să fie batjocorit de toți. Mulți nu înțeleg această nevoință și o socotesc răcică; însă în esență, acesta este cel mai sigur mod de a nimici slava deșartă și de a birui cu adevărat lumea”³⁵. În *Viața Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos*, se relatează cum s-a rugat pentru cei care se smintiseră de comportamentul său, considerându-l nebun sau posedat și îl băteau: „L-am rugat pe Stăpân să nu socotească un păcat faptul că mă lovesc. Căci ei nu știu ce fac și ignoranța lor îi scuza”³⁶.

Trebuie remarcat faptul că nebunii pentru Hristos, odată ce primeau încredințare dumnezeiască pentru nevoința și rostul lor, nu se abăteau de la drumul lor, în ciuda smintelilor create și a consecințelor de multe ori fizice pe care le îndurau de la oameni. Astfel, în cântarea a șaptea din canonul Sfântului Simeon cel nebun pentru Hristos se spune astfel: „Fiind cuprins, părinte, de dumnezeiască dragoste, cu râvnă dumnezeiască te-ai dat pe tine cu totul bucuros, ca să mântuiești pe alții, cântând: Bindecuvântat ești, în Biserica slavei Tale, Doamne”³⁷. Dragostea nebună pentru Dumnezeu le-a dat puterea să ducă crucea nebuniei pentru Hristos prin lepădarea de cele lumești, după cum arată o cântare din paraclisul Sfintei Xenia din St. Petersburg (sec. XVIII), prăznuită

33 Sfântul ISAC SIRUL, *Cuvinte ascetice*, apud I. KOVALEVSKY, *op. cit.*, pp. 86-87.

34 *Ibidem*.

35 Vezi studiul arhimandritului Sofronie: „Des fondements de l'ascèse orthodoxe”, în *Messenger de l'exarchat du Patriarche russe en Europe occidentale*, cf. J.-Cl. LARCHET, *op. cit.*, p. 187.

36 † Lazăr PUHALO (coord.), *op. cit.*, p.11; S. IVANOV, *op. cit.*, p. 146.

37 *Mineiul pe Iulie*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, p. 271.

la 24 ianuarie: „Crucea nebuniei ai ridicat fericită, pentru dragostea lui Hristos”³⁸, iar o stihiră de la Vecernia sfintei spune așa: „Lepădând deșertăciunea lumii, legată de dragostea lui Hristos, binecuvântată Xenia, ai îndurat ostenele de post și necazurile”³⁹. În imnele sărbătorii Cuviosului Mihail Klopsko (sec. XV) se spune: „din pruncie gândul său spre Dumnezeu îndrepta, și luându-și crucea, cale neîntoarsă a urmat”⁴⁰. Statornicia pe calea nebuniei lui Hristos provine pentru acești nevoitori din râvna sfântă și din deplina conștiință a misiunii lor. O cântare din *Canonul Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos* (prăznuit la 28 mai și 2 octombrie) spune: „Râvnind nebunește după sălașul cel ceresc, viețuire de străin ai trăit în această lume, iar acum ești luminat împreună cu toți sfinții în corturile cele cerești”⁴¹.

Comportamentul smintitor al sfinților nebuni pentru Hristos avea de multe ori rol profetic. Din *Viața Sfântului Simeon cel nebun pentru Hristos* aflăm că, prezicând prin darul lui Dumnezeu un cutremur mare, a luat o chingă și a început să lovească stâlpii clădirilor strigându-le: „Să nu cazi!”. Această priveriște nebunească a unui om care lovește stâlpii s-a dovedit însă proniatoare pentru că toți stâlpii clădirilor lovite de nebunul pentru Hristos au rămas în picioare după cutremur, salvând multe vieți⁴². Avem apoi pe Sfântul Teofil cel nebun pentru Hristos (sec. XIX), din sihăstria Kitaev, care a fost muștrat de mitropolitul Filaret pentru neglijența totală pe care o arăta pentru aspectul exterior, dar care, pentru nenumăratele sale harisme, era cercetat de mulțimi de credincioși. Țarul Nicolae I nu l-a ascultat când sfântul l-a îndemnat să nu pornească la războiul Crimeii, profetindu-i simbolic înfrângerea

38 A se vedea: *Viața, Acatistul și Paraclisul Sfintei Xenia din Petersburg*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2020.

39 *Mineiul lunii ianuarie* (în limba rusă), Editura Sf. Sinod Bisericii Ortodoxe Ruse, 2002, disponibil la: https://azbyka.ru/otechnik/Pravoslavnoe_Bogoslužhenie/mineja-janvar/19_6#source (accesat la 2.10.2023).

40 *Mineiul lunii ianuarie* (în limba rusă), Editura Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, 2002, disponibil la: https://azbyka.ru/otechnik/Pravoslavnoe_Bogoslužhenie/mineja-janvar/19_6#source (accesat la 3.10.2023).

41 *Mineiul lunii octombrie* (în limba rusă), Editura Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse, 2002, disponibil la https://azbyka.ru/otechnik/Pravoslavnoe_Bogoslužhenie/mineja-janvar/19_6#source (accesat la 3.10.2023).

42 *Viețile sfinților pe luna iulie*, ed. a III-a, Editura Mănăstirea Sihăstria, 2006, p. 444.

lui, după ce s-a pus în fața acestuia pe un mușuroi de furnici cu mâinile adunate la piept⁴³. Din mărturiile despre „Cuviosul” (așa cum era numit de către apropiați) Gherontie cel nebun pentru Hristos, înmormântat la mănăstirea Tismana, aflăm că el face, la un moment dat, un gest aparent necuviincios de atingere pe trupul unei monahii. Acest gest aparent scandalos și imoral era însă profetic și proniator, pentru că a pus-o pe gânduri pe acea monahie, care, mergând la doctor, a putut să descopere din timp o tumoare ce se afla în partea atinsă de cuviosul, și astfel s-a făcut sănătoasă. Pe o altă monahie a apăsat-o cu putere pe piept unde doar ea știa că are un nodul care creștea mereu, iar după acest gest aparent imoral al „Cuviosului” (și pentru care ea era foarte indignată) a observat că nodulul i-a dispărut⁴⁴.

Deci calea nebunilor pentru Hristos nu era irațională ci proniatoare, era smintitoare doar pentru cei care nu simțeau harul. Ei alegeau această cale de a ajuta semenii din două motive: să-și păstreze taina vieții lor de sfințenie îmbrăcând-o în haina nebuniei, iar pe de altă parte pentru ca doar cei care trăiau cu harul lui Dumnezeu să le poată intui sfințenia, după principiul: Cele duhovnicești se descoperă doar celor duhovnicești!

DIMENSIUNEA ECLESIALĂ ȘI SOCIALĂ A LUCRĂRII NEBUNILOR PENTRU HRISTOS

Din viața sfinților nebuni pentru Hristos, vedem că ei ieșeau din asceza vieții lor duhovnicești pentru a merge în mijlocul oamenilor, doar după ce primeau o chemare din partea lui Dumnezeu. Sfântul Simeon cel nebun pentru Hristos a mers în cetatea Emesei după 29 de ani de nevoiță în pustiu, alături de fratele său duhovnicesc Ioan, care va deveni confidentul său, (mai târziu confident al său va deveni un diacon mirean, pe nume tot Ioan; temă esențială în viața sfinților nebuni pentru Hristos, care aveau întotdeauna o persoană apropiată care cunoștea taina vieții lor, și cu care se comportau perfect rațional). Când Sfântul Simeon dorește să iasă din pustiu și să meargă în cetate pentru a-i ajuta pe semenii, fratele său de nevoiță Ioan, pare cel care judecă rațional și îl avertizează ca nu cumva să fie înșelat de diavol. Dar Simeon, convins de chemarea din partea lui Dumnezeu, după ce a

43 Vladimir ZNOSKO, *Sfântul Teofil cel nebun pentru Hristos*, Editura Egumenița, 2003, p. 112.

44 Dorin OPRIS, Monica OPRIS (ed.), *Cuviosul Gherontie, cel nebun pentru Hristos*, vol. III, Editura Episcopiei Devei și Hunedoarei, 2020, p. 49.

experimentat asceza, își urmează vocația în Biserică și în societatea destul de complexă a Emesei din Siria creștină: „Nu te teme iubitul meu frate, lucrarea pe care mă leg să o fac nu o fac din voința mea, ci din porunca lui Dumnezeu”⁴⁵. Încredințarea de Sus i-a venit sfântului prin marea lui dragoste pentru Hristos, după cum spune cântarea 1 din Canonul sfântului: „Aprinzându-te de dragostea cea către Dumnezeu, toate le-ai părăsit, părinte, aflând împreună călător pe măritul Ioan; cu care împreună ai săvârșit călătoria mântuirii, veselindu-te”⁴⁶.

În scopul slujirii semenilor, sfinții nebuni pentru Hristos nu ezitau să mure pe mai marii vremii lor, punându-și în pericol chiar viața. Este binecunoscut cazul Sfântului Nicolae Salos din Pskov (sec. XVI), care prin darul străvederii a cunoscut că țarul Ivan cel Groaznic venise la Pskov ca să distrugă cetatea și pe locuitorii ei. I-a oferit simbolic țarului o bucată de carne crudă iar la obiecția țarului că nu consumă carne în post sfântul i-a spus: „Dar carnea creștinilor vrei să o mănânci?”⁴⁷. În mod surprinzător pentru toți, crudul țar a renunțat la gândurile criminale. Din acest exemplu se poate vedea rolul foarte important pe care nebunii pentru Hristos îl împlineau în societatea rusă medievală. De altfel, același țar Ivan, rămas în istorie ca „cel groaznic”, l-a pedepsit cu moartea pe mitropolitul Moscovei pentru o predică moralizatoare, în schimb a primit umil mustrarea Sfântului Vasile cel Blajin, nebun pentru Hristos, ba chiar țarul i-a dus cu pioșenie sicriul la înmormântarea sfântului⁴⁸.

În zilele noastre, Sfântul Gavriil Georgianul nebun pentru Hristos (sec. XX), canonizat de către Biserica Georgiei în 2012, a avut puterea de a da foc portretului lui Lenin, protestând împotriva stăpânirii atee care prigonea creștinii și dărâma biserici⁴⁹. Despre Sfântul Simeon știm că pe cei din Emessa îi muștra după fărâdelegile lor: „pe unul între patru ochi, pe alții de față cu ceilalți, unora le

45 Leontius DE NEAPOLIS, *Viața Sfântului Simeon cel nebun pentru Hristos*, apud I. KOVALESKY, *op. cit.*, p. 85.

46 *Vezi Mineiul pe iulie...*, p. 264.

47 MACARIE (Simonos Petra) (coord.), *Sinaxarul. Viețile sfinților*, trad. de rasofora SOFRONIA, Monica FLOREA, Elena SOARE, vol. VI (februarie), Editura Apostolia, Paris, p. 339; † Lazăr PUHALO (coord.), *op. cit.*, p. 138.

48 Ioan Dumitru POPOIU, *op. cit.*, p. 212; † Lazăr PUHALO (coord.), *op. cit.*, p. 123 și p. 132.

49 J.-Cl. LARCHET, *Sfântul Gavriil Georgianul cel nebun pentru Hristos*, trad. de Marinela BOJIN, Ed. Sofia, București, 2016, p. 29.

spunea pilde, altora le dădea în vileag nelegiuirile; în felul acesta toată cetatea se înfrâna de la păcate de moarte, iar oamenii erau aduși la stare de pocăință”⁵⁰. De fapt slujirea semenilor a fost scopul principal pentru care Sfântul Simeon a ieșit din pustiu după 29 de ani de asceză, spunându-i fratelui său duhovnicesc: „Să mergem și să slujim semenilor!”⁵¹.

Acest țel al slujirii semenilor rămânând neîntinat de patimile lumii, este subliniat în cântarea a 6-a din *Canonul Sfântului Simeon cel nebun pentru Hristos*: „Petrecând în lume, fericite, nu ai primit nicicum înținăciune sau prihană, ci mai vârtos, cu rugăciunile tale cele curate, ai curățit înținăciunea sufletelor celor ce alergau la tine”⁵². În cântarea a 6-a din *Canonul Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos* se descrie lucrarea milostivă a sfântului pentru credincioși: „Rugăciune reverși acum, ca un izvor ce curge din belșug, bolile vindecând și dăruind putere și tărie celor din nevoi. Învrednicește-ne și pe noi, cu rugăciunile tale, să ne izbăvim din toată lucrarea celui rău”⁵³. Dar slujirea semenilor la nebunii pentru Hristos avea ca scop câștigarea împărăției cerurilor, îndemnându-i pe semenii lor să lupte cu păcatul și să trăiască viață virtuoasă. Acest lucru este surprins în *Canonul Sfintei Xenia din Sankt Petersburg*: „Biruind patimile păcătoase, tu, fericită maică, ca o stea prealuminosă te-ai arătat, și pe femeile ce au căzut în păcate le conduci, ca în înțelepciune și curățenie să trăiască și cu pocăință să cânte: Binecuvântați toate lucrurile Domnului pe Domnul!”⁵⁴.

Nebunii pentru Hristos aveau conștiința deplină că nevoința lor este o cale aparte în viața Bisericii și că nu oricine poate duce o astfel de povară, mai ales dacă nu are chemare din partea lui Dumnezeu. Astfel, Sfântul Andrei cel nebun pentru Hristos nu l-a primit ca ucenic pe un tânăr care a intuit nevoința lui și care voia să-i urmeze, spunându-i deplin rațional și clar: „Nu poți suferi sudorile și ostenele acestei virtuți, i-a spus Cuviosul, pentru că această cale este foarte strâmtă. Rămâi mai bine aici, așa cum ești, cu evlavie și modestie și să înveți de la stăpânul tău virtutea și

50 *Viețile sfinților pe iulie*, p. 453.

51 Leontius DE NEAPOLIS, *Viața Sf. Simeon cel nebun pentru Hristos*, apud I. KOVALESKY, *op. cit.*, p. 45.

52 *Mineiul pe luna iulie*, p. 268.

53 *Slujba Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos*, <https://ortodoxiainbaragan.files.wordpress.com> (accesat la 5.10.2023).

54 A se vedea cântarea a 8-a din *Canonul Sfintei Xenia*.

toate cele pe care le cere mântuirea⁵⁵. O asemenea cale nu poate fi urmată decât de cel care este chemat, întărit și dăruit de Dumnezeu, după cum bine exprimă inmografia de la praznicul său într-o stihiră de la *Litie*: „Chip al răbdării și al bărbăției ai primit de la Dumnezeu, dreptule Andrei, împodobit fiind cu smerenia și nerăutatea⁵⁶.”

Acest simțământ lăuntric al vocației, ca o chemare din partea lui Dumnezeu pe calea „nebiei pentru Hristos”, au surprins-o foarte bine inmografiile care au alcătuit slujbele sfinților nebuni pentru Hristos. Astfel, în Slujba Sfântului Vasile Blajeni (sec. XVI) se spune: „Chemarea ta nu este de la oameni, ci de la Dumnezeu” iar despre Fericitului Ioan de Ustiuga inmografia au cântat astfel: „Când fost-ai chemat cu dumnezeiască chemare, înțeleptule al lui Dumnezeu, atunci cu Sfântul Duh desăvârșitute-ai, de la lumeasca iubire de desfătare la lumina dumnezeieștii înțelepciuni trecând⁵⁷. De altfel, în cazul Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos, chemarea s-a făcut printr-o vedenie dumnezeiască, auzind chiar glasul lui Hristos: „Bună este nevoița pe care ți-ai ales-o, fii gol și nebun pentru Mine și te vei învrednici de mare răsplată⁵⁸.”

CONCLUZII

Din toate acestea se poate vedea clar faptul că trecerea de la asceza izolată din pustiu sau de la viața de nevoiță în singurătate la rolul eclesial și social pe care nebunii pentru Hristos l-au împlinit, se făcea doar în urma chemării din partea lui Dumnezeu, această nevoiță și practică rară în spiritualitatea ortodoxă neputând fi urmată de oricine. Temeinicia și importanța nebiei pentru Hristos nu este diminuată de faptul că este o cale rezervată doar celor chemați pentru aceasta, și nu poate se poate constitui ca model pentru orice creștin, după cum virtutea castității își păstrează importanța chiar dacă numai un număr restrâns de nevoitori o pot împlini.

Vedem din toate aceste exemple că sfinții nebuni pentru Hristos au împlinit o lucrare socială și misionară deosebită, ei căutând întâlnirea cu semenii și scoaterea lor din mrejele păcatului, chiar

55 *Viața Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos*, trad. de Ștefan LACOSCHITOTUL, Editura Evanghelismos, 2002, p. 68.

56 A se vedea *Slujba Sfântului Andrei cel nebun pentru Hristos*, la <https://ortodoxia.inbaragan.files.wordpress.com> (accesat la 4.12.2023).

57 I. KOVALEVSKY, *op. cit.*, p. 85.

58 *Ibidem*.

dacă au făcut aceasta într-un mod aparte, de multe ori simulând ei înșiși căderile lumii, trei fiind modalitățile prin care își ascundeau virtutea dar și erau de folos semenilor: simulau pierderea rațiunii, îndrăcirea și împătımirea. La întrebarea firească: „Cum puteau ajuta pe cei împătimiți dacă imitau ei înșiși patimile?” trebuie să spunem că în viața lor lucra harul lui Dumnezeu, astfel că cei care aveau disponibilitate pentru pocăință, vedeau în faptele smintitoare ale nebunilor pentru Hristos descoperirea propriilor păcate și îndemnul la îndreptarea vieții. Cei care nu aveau conștiința trează și nici luminare duhovnicească nu vedeau că nebunia, îndrăcirea și împătımirea lor era o mască, și îi osândeau, iar ei primeau cu bucurie. Principiul de bază al lucrării lor era: cele duhovnicești se descoperă celor duhovnicești.

Cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Cu cei slabi m-am făcut slab, ca pe cei slabi să-i dobândesc; tuturor toate m-am făcut, ca, în orice chip, să mântuiesc pe unii” (I Corinteni 9, 22), este de fapt cheia înțelegerii nevoinței nebuniei pentru Hristos, care vine de fapt din „nebuna iubire” pentru Dumnezeu. Și acest lucru este surprins atât de aghiografii care le-au scris viața cât și de imnografii care le-au alcătuit slujbele, aducând mărturie despre sfințenia vieții lor.